

Demokrati, medejerskab, byudvikling og arkitektur er også for børn

Rapport fra et huskunstnerprojekt som inddrager børn i ideudvikling af kulturhusbyggeri

Stationsbyen Hornslet i Syddjurs Kommune er en by i vækst med mange tilflytterfamilier med børn.

I disse år står byen overfor en proces, hvor der skal bygges en ny skole og et kulturhus, og der arbejdes i den forbindelse med borgerinddragelse med mange forskellige indfaldsvinkler for alle aldersgrupper og med at finde en identitet og et sammenhold, som kan skabe en stolthed og et tilhørsforhold til byen.

I den forbindelse har foreningen Kulturgrunden og Hornslet Skole indgået et samarbejde, hvor børn gennem et længere kontinuerligt forløb skal arbejde med at tænke lokalhistorie og arkitektur som en måde at understøtte lokale aktiviteter og ønsker for fremtiden frem mod et aktivt og alsidigt kulturhus. Projektet skal være med til at give børnene en tydelig stemme som nogle af de borgere, der skal være med til at forme byens fremtid. De skal gennem projektet deltage i en proces, som inddrager demokrati, medejerskab, byudvikling og arkitektur.

Mødet med kunst og arkitektur kan netop skabe faglig og tværfaglig udvikling og samarbejde. Her mødes mange fagligheder, hvilket appellerer til en bred målgruppe, hvor alle kan få en aktiv rolle.

Med afsæt i børnenes hverdag, omgivelser og byens historie inspirerer arkitekten med sin faglighed og skaber

inspirerende rum, som giver børnene indblik i arkitektens værktøjskasse og de virkemidler, de kan bruge til at være medskabende i egne omgivelser og til at udvikle nye scenarier og fortællinger. De oplever, at egne erfaringer og ideer har relevans og værdi for andre. Og de oplever, at sanseoplevelser, arkitektur og rumligheder påvirker krop og psyke. Overordnet er intentionen, at projektet – som i de fleste formidlingsprojekter – skal tilgodese ”den rige oplevelse” (indtryk), kunstneriske, sansemæssige, kropslige; ”den nuancerede forståelse” (aftryk), viden, historie, historier, myter, fortællinger; og ”den selvstændige skaben” (udtryk), aktivitet og udtryksform, praktisk og kunstnerisk.

Kend din by - byvandring som afsæt for lokalkendskab

Projektet tager afsæt i en byvandring for 4. klasser. Børnene udforsker nogle af byens bygninger, hører om byens forandring fra landsby til stationsby, zoomer ind på steders forandring i det hele taget, oplever velkendte byrum på en ny måde. De registrerer med digitale kameraer (ikke telefoner) og zoomer ind på detaljer og fortællinger, ingen af dem anede eksisterede. De ser, at huse kan fortælle historier. Eksempelvis åbenbarer der sig en fortælling om, at der i kælderens under pizzabutikken (tidligere manufakturhandel) har været en arrest og et retslokale, før Hack

Kampmann byggede Tinghuset med tilhørende arrest.

En anden fortælling, der får megen opmærksomhed, er Hornslet som møbelby med seks møbelfabrikker med en omfattende international eksport. Det er også en fortælling om håndværk, der undervejs bliver mere nærværende med besøg af en af de gamle møbelsnedkere. Denne fortælling bliver efterfølgende en del af arkitekturprojektet og bliver videreudviklet i andre af Kulturgrundens projekter, bl.a. i en møbeludstilling om byens møbelhistorie.

I vandringen kommer alle sanser i brug i børnenes registreringer og undersøgelser af byen og dens forandringer gennem tiden. De lytter til byens lyde, de mærker på overflader og materialer, og smagen af de uddelte gammeldags bolsjer i kræmmerhuse bliver en del af fortællingen om byens købmandsbygninger.

De ser, hvordan byen har udviklet sig fra marker og store gårde til de aktuelle forandringer, de selv er vidner til, med nedrivning af gamle bygninger og tomme grunde til opførelse af mange nye beboelsesejendomme.

Mange børn har - i modsætning til de fleste af deres undervisere, der ikke bor i byen – et stort kendskab til byen og mange af dens bygninger; et kendskab, som med byvandringen bliver udvidet

og sat ind i en lokalhistorisk sammenhæng. Børnenes egne fortællinger er ofte knyttet til familiemedlemmer eller fritidsaktiviteter, og en del børn har undervejs i projektet snakket med forældre og bedsteforældre om steder og bygninger i byen.

Undersøgelse af stemninger i byen

Et halvt år efter at børnene gennem den sanselige byvandring har oplevet og fået viden om byens historie, er der gensyn med børnene, som nu går i 5. klasse. Denne del af projektet foregår omkring Det mobile Arkitekturværksted (en container indrettet som værksted). Her er fokus på byrum, arkitektur og håndværk, hvor børnene bruger

krop og bevægelse i deres involvering i den selvstændige skaben.

Der indledes med en kort introduktion til arkitektur. Hvad er arkitektur? Hvad laver en arkitekt? Hvad er et rum? Hvilke grundbegreber bruges i arkitekturundervisningen? Hvad handler projektet om, hvad skal der ske og i hvilken rækkefølge? Hvorfor afsluttes hver opgave med fremlæggelse, og hvordan bruges det videre?

Herefter følger første øvelse, som handler om at analysere de fire forskellige udvalgte byrum: biblioteksparken, bytorvet, den kuperede plads foran rådhuset samt den åbne plads Kulturgrunden.

Hvordan undersøger man stemninger

i byen, og hvad der er endnu sværere, hvordan tegner man det uden at tegne, hvad man ser. Hvordan kan man visualisere støj, stilhed, fuglefløjt, lugt, smag, varme, kulde, regn, læ, blæst, blødt, hårdt, ru osv.

Øvelsen bliver fulgt op af en anden, hvor børnene skal give et bud på, hvordan man kan forandre stemningen til et byrum, de kan lide at færdes og opholde sig i. Et par abstrakte øvelser, hvor børnene identificerer relevante problemstillinger i det givne byrum. Det er en svær begyndelse, men erfaringerne herfra bliver brugbare, når børnene senere i projektet selv skal forsøge at skabe stemninger i deres egne byggerier.

Kropsanalyse af byens rum

De efterfølgende undersøgelser af byens rum bliver meget konkrete og meget fysiske, idet børnene nu skal prøve at bevæge sig rundt i byen med forskellige benspænd. Rekvisitter – blandt andet udlånt af plejehjemmet – bliver fordelt i grupperne. Hvordan bevæger man sig i byen med rollator, kørestol eller krykker, hvis man er blind eller hørehæmmet, eller hvis man er en baby, der kun kan kravle og se byen fra

frøperspektiv?

Børnene tager disse øvelser meget alvorligt, og de har mange kommentarer til deres oplevelser med at færdes uden deres sædvanlige bevægelsesfrihed. De opdager vanskelighederne ved at komme op ad trapper, køre over dørtrin, kantsten eller i et kuperet terræn. Og de opdager sansernes, hørelsens og synets betydning for at kunne bevæge sig frit, opleve rum og bevæge sig i trafikken.

Man bliver mere langsom, forsigtig og er bange for at falde, ofte føler man sig frem og mangler noget at støtte sig til. Som en særlig oplevelse møder flere grupper folk med rollator eller kørestol, som de får en seriøs snak med, mens andre refererer til familiemedlemmer med et bevægeshandicap. De får i det hele taget en større forståelse for deres medborgeres behov i deres færden i byen.

Boligannoncer

Næste opgave handler om at sætte ord på bygninger og byrum. Først besøger børnene byens ejendomsmæglere, hvor de studerer boligannoncerne i vinduerne for at se på sproget i beskrivelserne. De skal finde 10 beskrivende tillægsord, som de kan bruge som inspiration til børnenes egne salgsbeskrivelser af de fire byrum, de har arbejdet med. De skal på deres medbragte iPads omskrive til et salgssprog samt tage et totalbillede og et detaljebillede, som fremhæver stedets kvaliteter. Billedanalysen har fokus på perspektiver og iagttagervinkel som en del af salgsfremstillingen.

I de mange forslag viser der sig en stor forskellighed både i børnenes sproglige kompetencer og i deres fokus. Der er en stor motivation, hvilket får nogle af de mest urolige børn til at vise overraskende færdigheder i at jonglere med synonymer og fantasifulde beskrivelser. Det, der før blev beskrevet som en faldefærdig bygning, bliver nu til "et godt håndværkertilbud", "god plads til den store børnefamilie" og "et sted med

mange muligheder". Andre har fokus på "den eventyrlige have" bag Kulturgrunden med "mange muligheder for at klatre i de store gamle træer" og "en vild have med krydderurter".

Design Thinking og skalamodeller

Projektets anden uge er byggeuge. Overordnet tager undervisningen afsæt i det, arkitekten beskriver som Design Thinking, hvor der arbejdes med "kreativitet og brugerdrevet innovation, og hvor børnene arbejder i en cyklisk proces med forståelse af mål-/brugergruppe, problemanalyse, idegenerering og udvikling af prototype". Efter alle opgaver fremlægger grupperne tanker og erfaringer for hinanden. Der bliver udarbejdet forslag, der bliver visualiseret gennem skitser og plantegninger, som efterfølgende får fysisk form, bliver udviklet og præsenteret som skalamodeller. Der bliver lavet opmålinger, og som hjemmeopgave laver børnene omregningsøvelser og tegninger af sig selv i skala.

I denne del af projektet bliver der

stillet store krav til gruppernes evne til at samarbejde, til at byde ind med egne ideer og gå med på andres. Nogle holder først hårdt på egne ideer, men undervejs bliver der åbnet for samarbejde. Eksempelvis slår flere grupper sig sammen for at lave en større sammenhæng og variation i deres byggeområde. Det giver ekstra plads til de børn, der gerne vil arbejde med små detaljer.

Ud fra de lange lister over forslag til aktiviteter i Kulturgrunden og til et nyt kulturhus bliver der efterfølgende udvalgt elementer, der skal omdannes til modeller. Også her kommer den store forskellighed i grupperne og klasserne til udtryk. I modsætning til forslagene på byvandringen et halvt år tidligere er der i denne del af projektet ikke fokus på selve byggeriet eller indretningen, og der bliver ikke skelnet mellem ude og inde. Mange forslag udspringer af den enkeltes fritidsinteresse, men de fleste ønsker sig først og fremmest mulighed for fysisk aktivitet og et sted "at mødes og hænge ud".

Byggeworkshop 1:1

Inden børnene bliver sluppet løs med de næste byggeopgaver, får de en introduktion til materialer og forskelligt værktøj, så de kan blive fortrolige med de mest elementære funktioner.

Det lange arkitekturforløb bliver afsluttet med byggedage, hvor børnene igen giver deres bud på, hvilke elementer de som borgere i Hornslet kan tænke sig bliver tilført byen, så den også kan appellere til børn og unge, og så de kan få medejerskab og føle stolthed over byen. I forhold til tidligere er listen blevet meget længere og mere konkret, men samtidig gør et større engagement

og ejerskab det vanskeligere at blive enige i gruppen om udvælgelse af det element, man vil bygge 1:1.

Mange af børnene har glædet sig meget til at arbejde i stort format og til at lave noget, som kan bruges "rigtigt". Der bliver savet og hamret, og ikke mindst skruemaskinerne er attraktive. Ikke alle har tid til at holde pause. Andre finder en særlig opgave, som de bliver optaget af, f.eks. fletning af net til klatrestativ og solseng eller dekoration og maling af deres nybyggede møbel. Der er opgaver til alle, og det er tydeligt, at der bliver vendt op og ned på nogle af de sædvanlige roller i klassen. Og netop

kombinationen af arbejdet med "hoved og hænder" kan inspirere til nyt fokus og nye muligheder i undervisningen. Ligesom ved skalamodelbyggerierne vælger børnene primært at bygge elementer, der kan benyttes til fysisk aktivitet eller hygge/mødesteder. Der bygges flere klatreelementer, solstole samt boder til is-, pølse- og pizzasalgs. Den første klasse bygger desuden et "børneshelter", som er tænkt som et mødested, hvor de kan mødes efter skoletid. En anden klasse bygger en pool, som fyldes med vand, og i det meget varme vejr fristes de modigste til en kold dukkert.

Gennem projektet er der både hede-bølge og kraftige regnbyger, men det påvirker ikke børnene særligt, ud over at de nok er lidt mere trætte med mange timer udenfor. En del giver udtryk for, at de er glade for at få undervisning uden for klasselokalet med megen bevægelse og arbejde med "et håndværk". Det er dog samtidig svært for nogle at lægge skolens rytme fra sig (spisetider, pauser og frikvarterregler).

Da sansevandringen i sin tid blev afsluttet på Kulturgrunden, hvor det fremtidige kulturhus skal ligge, var der en snak om, hvad et kulturhus er. Og hvad er kultur egentlig, er det også for børn? Samme snak blev taget op i de forskellige byggeworkshops, hvor den blev konkret og nærværende og derfor nemmere at byde ind med forslag til. Desuden har børnene fået indblik i processen forud for et byggeri og fået viden om, hvorfor bygninger ser ud,

som de gør, i stedet for udelukkende hvordan de ser ud.

Projektets aktiviteter på Kulturgrunden midt i byen skaber stor synlighed. Mange forbigående stopper op for at få en snak, og biler kører langsomt forbi for at se, hvad der foregår. Efterfølgende er børnenes byggerier blevet stående på grunden og bliver besøgt af mange, der tager sig en klatretur, et spil, en leg i pizzabutikken eller et hvil i solstolene.

Hvorfor arkitekturprojekter for børn og unge? Eftertanker
Efter at have fulgt endnu et arkitekturprojekt for børn og unge – denne gang gennem mere end et år - er der mange erfaringer, der giver anledning til refleksion og eftertanke. Hvorfor skal der fortsat udvikles nye arkitekturprojekter og arkitekturundervisning for børn og unge, og hvad er det særlige man kan opnå for børn og unge gennem projekterne og undervisningen?

Arkitektur omgiver os og påvirker os dagligt, i vores by, i vores bevægelser, i vores indretning og i den måde, vi

bruger bygninger på. Farver, skala, materialer, lys og skygge er med til at skabe stemning, når vi arbejder, går i skole, leger, sover, og når vi blot oplever en god atmosfære omkring os. Alle har et forhold til arkitektur, fra børnenes huler og skolens indretning til bygninger, byrum, byplanlægning osv. I mødet med den professionelle arkitekt og ved at deltage aktivt og reflekterende i hele processen og i samarbejdet om at skabe, tænke nyt og fordybe sig i arkitektur bliver man klogere på arkitekturen og de praktiske og æstetiske valg, der er forbundet med arkitektur.

Arkitektur har oplagte muligheder for at formidle på mange niveauer, kan indgå i alle fagområder og dermed blive en del af den kulturelle dannelse. I fleksible og mobile rum, med forskellige tværfaglige tilgange og metoder er det muligt at nå en bred målgruppe af børn og unge og bygge oven på den enkeltes kulturelle bagage, og hvor der er fokus på oplevelse og læring gennem håndværk, fysisk udfoldelse og sanselighed. Arkitektur kan på den måde skabe bevægelse både fysisk, socialt, idemæssigt og kreativt.

Projektet er støttet af Statens Kunstfonds Huskunstnerordning, Syddjurs Kommune, Børnekulturhuset i Aarhus og Foreningen Kulturgrunden.

I Syddjurs kommune har der tidligere været udviklingsprojekter om formidling af arkitektur for børn og unge, blandt andet landskabs-arkitektur omkring Arkitekturbussen, der kørte ud til landsbyer og forsamlingshuse i Syddjurs og Aarhus Kommune.

Det mobile Arkitekturværksted er en videreudvikling af disse projekter. Konceptet for byvandringerne er også en videreførelse af arkitektur-, byrums- og lokalhistoriske projekter i de to kommuner.